

ΒΟΥΛΗ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ

ΑΝΑΡΤΗΤΕΑ ΣΤΗΝ ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΕΥΤΙΚΗ ΔΙΑΦΑΝΕΙΑ

ΕΚΘΕΣΗ ΕΠΙ ΤΟΥ ΝΟΜΟΣΧΕΔΙΟΥ

«Παρεμβάσεις για ένα κράτος πιο φιλικό στον πολίτη»

I. Γενικές Παρατηρήσεις

A. Το υπό συζήτηση και ψήφιση νομοσχέδιο, όπως το επεξεργάστηκε η αρμόδια Διαρκής Επιτροπή Δημόσιας Διοίκησης, Δημόσιας Τάξης και Δικαιοσύνης σε κοινή συνεδρίαση με τη Διαρκή Επιτροπή Οικονομικών Υποθέσεων, αποτελείται από είκοσι ένα (21) άρθρα, συμπεριλαμβανομένου του ακροτελεύτιου άρθρου, που ορίζει τον χρόνο έναρξης ισχύος των διατάξεων του νόμου, και διαρθρώνεται σε επτά (7) Κεφάλαια (Α΄-Ζ΄).

Σύμφωνα με την Ανάλυση Συνεπειών Ρύθμισης που συνοδεύει το νομοσχέδιο, με τις ρυθμίσεις του «αντιμετωπίζονται διάφορες δυσλειτουργίες και παθογένειες του δημόσιου τομέα και εκσυγχρονίζονται διοικητικές διαδικασίες». Συγκεκριμένα, «αντιμετωπίζεται η ταιλαιπωρία των πολιτών σε σειρά συναλλαγών τους με το Κράτος», «[α]ξιοποιούνται ψηφιακά εργαλεία, προκειμένου να διευκολυνθεί η επικοινωνία τους με τις δημόσιες υπηρεσίες κατά την υποβολή αιτημάτων ή καταγγελιών τους», «[π]ροβλέπεται πάγια ρύθμιση για μη άσκηση ενδίκων μέσων από το Δημόσιο σε δικαστικές διαφορές με ιδιαίτερη κοινωνική σημασία», «[π]ροστίθενται και άλλες περιπτώσεις, στις οποίες το Ελληνικό Δημόσιο δεν προβάλλει εμπράγματα δικαιώματα έναντι τρίτων για λόγους προστασίας της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης και περιορίζονται οι περιπτώσεις διεκδίκησης των περιουσιών τους από το Ελληνικό Δημόσιο». Τέλος, «απλουστεύονται οι διαδικασίες για τη μεταβίβαση ακινήτων» (βλ. Αιτιολογική Έκθεση, σελ. 23).

Με το Κεφάλαιο Α΄ (άρθρα 1-2), υπό τον τίτλο «Σκοπός και αντικείμενο», ορίζεται ο σκοπός (άρθρο 1) και το αντικείμενο (άρθρο 2) του νόμου.

Με το Κεφάλαιο Β΄ (άρθρα 3-5), υπό τον τίτλο «Τροποποιήσεις στη διοικητική διαδικασία», τροποποιούνται διατάξεις του Κώδικα Διοικητικής Διαδικασίας. Μεταξύ άλλων, θεσπίζεται υποχρέωση των φορέων της δημόσιας διοίκησης, στο πλαίσιο της διαδικασίας έκδοσης αιτούμενης διοικητικής πράξης, να αποδέχονται υπεύθυνη δήλωση του διοικουμένου, σε αντικατάσταση των προβλεπόμενων δικαιολογητικών εγγράφων, στην περίπτωση κατά την οποία αυτά δεν μπορούν να αντληθούν διϋπηρεσιακά, καθορίζεται η σχετική διαδικασία και το πλαίσιο επιβολής διοικητικών και ποινικών κυρώσεων σε περίπτωση ανακριβούς δήλωσης, και προβλέπεται η σύσταση και η λειτουργία κεντρικού μητρώου των διοικητικών πράξεων που ανακαλούνται εξαιτίας του ότι ερειδονται, κατά τα ως άνω, σε ανακριβή υπεύθυνη δήλωση (άρθρο 3). Περαιτέρω, εισάγεται η δυνατότητα χορήγησης πιστοποίησης σε επαγγελματίες, οι οποίοι μπορούν να εκδίδουν βεβαιώσεις, εκθέσεις, σχέδια αποφάσεων ή άλλα έγγραφα σχετικά με την άσκηση του επαγγέλματός τους, τα οποία θα παράγουν πλήρη απόδειξη ως προς τα στοιχεία που περιέχονται σε αυτά ενώπιον των φορέων, που τους έχουν πιστοποιήσει. Ακολούθως, εισάγονται εξουσιοδοτικές διατάξεις για τη ρύθμιση ζητημάτων σχετικά με την πιστοποίηση των επαγγελματιών εν γένει, τον καθορισμό της αποζημίωσης και του τρόπου καταβολής της (άρθρο 4), και θεσπίζεται δυνατότητα του διοικουμένου, μέσω προσωποποιημένης ψηφιακής πρόσβασης, είτε ηλεκτρονικά με μοναδικό κωδικό αριθμό, είτε με άλλο πρόσφορο ηλεκτρονικό μέσο, να παρακολουθεί υπόθεσή του εκκρεμή στη Διοίκηση και να ενημερώνεται σχετικά, και ορίζεται ότι τυχόν παράλειψη εκπλήρωσης της υποχρέωσης ψηφιακής ενημέρωσης του διοικουμένου για την πορεία της υπόθεσής του συνιστά πειθαρχικό παράπτωμα τόσο του αρμόδιου υπαλλήλου όσο και του Προϊσταμένου του (άρθρο 5).

Οι διατάξεις του Κεφαλαίου Γ΄ (άρθρα 6-10), υπό τον τίτλο «Υποχρεώσεις υπηρεσιών προς πολίτες - Οργανωτικές αλλαγές», θεσπίζουν, μεταξύ άλλων, υποχρέωση για την ανάρτηση των εγκύκλιων οδηγιών των δημόσιων υπηρεσιών, που ερμηνεύουν και δίδουν οδηγίες σχετικά με την εφαρμογή της νομοθεσίας, ο συντονισμός της οποίας ανατίθεται στην αρμόδια για τη διοικητική υποστήριξη του φορέα οργανική μονάδα (άρθρο 6), όπως και υποχρέωση των δημόσιων φορέων για την ψηφιακή ενημέρωση των διοικουμένων ως προς το ωράριο λειτουργίας τους μέσω σχετικής ανάρτησης στην ιστοσελίδα τους, και προβλέπεται ότι τυχόν παράβασή της συνεπάγεται τον πειθαρχικό έλεγχο των αρμόδιων υπαλλήλων και των Προϊσταμένων τους (άρθρο 7). Περαιτέρω, εισάγονται ρυθμίσεις σχετικά με την ανάθεση της αρμοδιότητας για τη συμμόρφωση του Δημοσίου σε δικαστικές αποφάσεις στις Μονάδες Εσωτερικού Ελέγχου (άρθρο 8), τον καθορισμό του Αυτοτελούς

Γραφείου Συμβούλου Ακεραιότητας ως αρμόδιας οργανικής μονάδας για την υποδοχή και την παρακολούθηση των καταγγελιών περί διαφθοράς ή κακοδιοίκησης στους φορείς του δημόσιου τομέα (άρθρο 9), και ορίζεται ότι, για λόγους ενιαίας εφαρμογής της νομοθεσίας, η εξέταση ενδικοφανών προσφυγών πραγματοποιείται από ενιαίο κεντρικό όργανο εξέτασης προσφυγών του εκάστοτε φορέα, το οποίο δύναται να αποτελείται από περισσότερα κλιμάκια (άρθρο 10).

Με το Κεφάλαιο Δ΄ (άρθρα 11-14), υπό τον τίτλο «Μη άσκηση και παραίτηση του Δημοσίου από ένδικα μέσα και βοηθήματα», ρυθμίζονται, ιδίως, ζητήματα ως προς τη μη άσκηση ένδικων μέσων από τους φορείς της Κεντρικής Κυβέρνησης σε οριστικές αποφάσεις επί υποθέσεων που χαρακτηρίζονται, με πράξη του Υπουργικού Συμβουλίου, μετά από κοινή εισήγηση του Υπουργού Εθνικής Οικονομίας και Οικονομικών και του καθ' ύλην αρμόδιου Υπουργού, ως «ιδιαίτερης κοινωνικής σημασίας» (άρθρο 11), τη μη προβολή δικαιωμάτων του Δημοσίου έναντι τρίτων και την αναγνώριση εμπράγματων δικαιωμάτων τρίτων κατά τις πρώτες εγγραφές στο Εθνικό Κτηματολόγιο (άρθρο 12), καθώς και τη διαδικασία μη προβολής δικαιωμάτων του Δημοσίου πριν και μετά την άσκηση της αγωγής της παρ. 2 του άρθρου 6 του ν. 2664/1998 ή της αίτησης της παρ. 3 του άρθρου 6 του ν. 2664/1998 και σε κάθε στάδιο της δίκης (άρθρο 13). Εν συνεχεία, καθορίζονται τα έγγραφα από τα οποία προκύπτει η πλήρωση ή μη των προϋποθέσεων υπό τις οποίες δεν προβάλλονται από το Δημόσιο δικαιώματα έναντι τρίτων και αναγνωρίζονται εμπράγματα δικαιώματα τρίτων, ενώ ορίζεται ότι η μη αποστολή από την αρμόδια υπηρεσία τόσο των προαναφερόμενων, όσο και των προβλεπόμενων στο άρθρο 13 του παρόντος εγγράφων ή βεβαιώσεων, συνιστά ειδικό πειθαρχικό παράπτωμα, που επισύρει τις πειθαρχικές ποινές των περ. α) έως ε) του άρθρου 109 του ν. 3528/2007 (άρθρο 14).

Με το Κεφάλαιο Ε΄ (άρθρα 15-18), υπό τον τίτλο «Διατάξεις για τη μεταβίβαση ακινήτων», εισάγονται διατάξεις για τον ορισμό του συμβολαιογράφου ως υπηρεσίας μιας στάσης (one-stop shop) για τη σύσταση και μεταβίβαση εμπράγματων δικαιωμάτων επί ακινήτων (άρθρο 15), την κατάργηση της υποχρεωτικής επισύναψης τοπογραφικού διαγράμματος σε συμβόλαια ακινήτων που ευρίσκονται σε περιοχές οι οποίες έχουν κτηματογραφηθεί (άρθρο 16), και τη δυνατότητα σύνταξης και μεταγραφής συμβολαίου με το οποίο μεταβιβάζεται η κυριότητα λόγω επαχθούς αιτίας ή συνιστώνται από την ίδια αιτία εμπράγματα δικαιώματα σε ακίνητο που αποκτήθηκε αιτία θανάτου, δωρεάς ή γονικής παροχής, χωρίς την υποβολή πιστοποιητικού της Φορολογικής Διοίκησης περί κατάθεσης της σχετικής δήλωσης ή έκδοσης πράξης προσδιορισμού φόρου, ορίζεται δε ότι, στην περίπτωση αυτή, η δή-

λωση φόρου κληρονομίας, δωρεάς ή γονικής παροχής υποβάλλεται μαζί με τη δήλωση φόρου μεταβίβασης ή σύστασης εμπράγματων δικαιωμάτων, και ο συμβολαιογράφος παρακρατεί από το τίμημα και αποδίδει στη Φορολογική Διοίκηση ποσό που αντιστοιχεί στο όριο παρακράτησης το οποίο ορίζεται στην παρ. 4 του άρθρου 12 του Κώδικα Φορολογικής Διαδικασίας (άρθρο 17). Επίσης, θεσπίζεται η δυνατότητα της Φορολογικής Διοίκησης για την άρση κατάσχεσης επί μεταβιβαζόμενου ακινήτου από επαχθή αιτία, όταν παρακρατείται από το τίμημα και αποδίδεται στη Φορολογική Διοίκηση ποσό που αντιστοιχεί σε ποσοστό τουλάχιστον είκοσι πέντε τοις εκατό (25%) επί του συνόλου του τρέχοντος υπολοίπου της επιβληθείσας κατάσχεσης, και ορίζονται τα σχετικά με τον καθορισμό του (άρθρο 18).

Το Κεφάλαιο ΣΤ' (άρθρα 19-20), υπό τον τίτλο «Εξουσιοδοτικές και μεταβατικές διατάξεις», περιλαμβάνει τις εξουσιοδοτικές (άρθρο 19) και τις μεταβατικές (άρθρο 20) διατάξεις του νόμου.

Τέλος, με το Κεφάλαιο Ζ' (άρθρο 21), υπό τον τίτλο «Έναρξη ισχύος», ορίζεται η έναρξη ισχύος των διατάξεων του νόμου.

Β. Η δημόσια διοίκηση αποτελεί τον λειτουργικό βραχίονα του κράτους, το σύνολο, δηλαδή, των οργανωμένων μηχανισμών που μετουσιώνουν τη δημόσια πολιτική σε απτά αποτελέσματα για τον πολίτη. Ως εκ τούτου, η ποιότητα, η αποτελεσματικότητα και η νομιμοποίησή της εξαρτώνται άμεσα από τις αρχές που τη διέπουν και από τον τρόπο με τον οποίο αυτές οι αρχές διαμορφώνουν τη σχέση Κράτους - πολίτη. Στο σύγχρονο διοικητικό περιβάλλον, όπου οι κοινωνικές ανάγκες είναι πολυεπίπεδες και οι απαιτήσεις για διαφάνεια, λογοδοσία και συμμετοχή αυξάνονται, η δημόσια διοίκηση καλείται να λειτουργήσει όχι απλώς ως μηχανισμός εφαρμογής κανόνων, αλλά ως φορέας δημοκρατικής εγγύησης, παροχής ποιοτικών υπηρεσιών και ενίσχυσης της εμπιστοσύνης των πολιτών.

Στο Έκτο Τμήμα του Τρίτου Μέρους του Συντάγματος, υπό τον τίτλο «Διοίκηση», περιλαμβάνονται οι διατάξεις εκείνες που ρυθμίζουν την οργάνωση της Διοίκησης και την υπηρεσιακή κατάσταση των οργάνων της (βλ. Κ. Μαυριά, Συνταγματικό Δίκαιο, 2021, σελ. 306 επ., Α. Παντελή, Εγχειρίδιο Συνταγματικού Δικαίου, 2η ηλεκτρ. έκδ., 2025, αρ. 363, Φ. Σπυρόπουλο, Συνταγματικό Δίκαιο, 2η έκδ., 2020, § 11, σελ. 358 επ.).

Η ελληνική Δημόσια Διοίκηση συγκροτείται και λειτουργεί μέσα σε ένα αυστηρά καθορισμένο συνταγματικό πλαίσιο, το οποίο αποτυπώνει τον διττό χαρακτήρα της, αφενός, ως οργάνου εφαρμογής της κρατικής βούλησης και, αφετέρου, ως θεσμού που οφείλει να σέβεται και να προστατεύει τα δικαιώματα των διοικουμένων. Το Σύνταγμα δεν ρυθμίζει απλώς την οργάνω-

ση της διοίκησης, αλλά επιβάλλει και έναν τρόπο λειτουργίας που ενσωματώνει τις θεμελιώδεις αρχές του κράτους δικαίου.

Η δράση της δημόσιας διοίκησης οφείλει να θεμελιώνεται σε σύνολο αρχών (βλ. Α. Γέροντα, *Επιτομή Γενικού Διοικητικού Δικαίου*, 2η έκδ., 2020, σελ. 95 επ.), που διασφαλίζουν τη νομιμότητα, την ποιότητα και τη δημοκρατική της λειτουργία, ιδίως σε σχέση με τον πολίτη.

Κεντρική θέση κατέχει η αρχή της νομιμότητας, η οποία διέπει το σύνολο της δράσης της δημόσιας διοίκησης και ισχύει και κατά την άσκηση της κανονιστικής της αρμοδιότητας (βλ. Ν. Σημαντήρα, σε: Π. Παυλόπουλος/Ν. Σημαντήρας/Θ. Φορτσάκης, *Γενικό Διοικητικό Δίκαιο*, 2025, σελ. 84). Σύμφωνα με αυτή, κάθε διοικητική ενέργεια πρέπει να ερείδεται σε νόμο και να κινείται εντός των ορίων που αυτός θέτει. Η Διοίκηση δεν διαθέτει αυτοτελή εξουσία, αλλά αποτελεί εκτελεστικό όργανο της νομοθετικής βούλησης και δεσμεύεται από την αρχή της διάκρισης των λειτουργιών (βλ. Α. Παντελή, *όπ. π.*, αρ. 125, Α. Μανιτάκη, *Κράτος δικαίου και δικαστικός έλεγχος της συνταγματικότητας*, τόμ. 1, 1994, σελ. 128). Η νομιμότητα, ωστόσο, δεν εξαντλείται στην τυπική συμμόρφωση προς τον νόμο, αλλά, αφενός, είναι απόλυτα συνυφασμένη με την αρχή της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης του διοικουμένου (βλ. Χ. Δετσαριδή, *Οι αρχές της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης και της καλής πίστης στο διοικητικό δίκαιο*, 2003, σελ. 60), και, αφετέρου, επιβάλλει την τήρηση, ιδίως, της αρχής της αναλογικότητας, στο πλαίσιο της οποίας τα διοικητικά μέτρα πρέπει να είναι πρόσφορα, αναγκαία και όχι υπέρμετρα σε σχέση με τον επιδιωκόμενο σκοπό. Η τήρηση της αρχής της αναλογικότητας, εξ άλλου, λειτουργεί ως φίλτρο ορθολογικότητας και μέτρου, αλλά και ως εγγύηση κατά της αυθαιρεσίας και μέσο που ενισχύει την προστασία των δικαιωμάτων του πολίτη, στο μέτρο που η Διοίκηση οφείλει να επιλέγει το ηπιότερο και πρόσφορο μέσο, να σταθμίζει δικαιώματα και δημόσιο συμφέρον και να αποφεύγει την επιβολή υπέρμετρης επιβάρυνσης στον διοικούμενο.

Ταυτόχρονα, τα διοικητικά όργανα οφείλουν να εφαρμόζουν και την αρχή της χρηστής διοίκησης, η οποία, αν και δεν κατονομάζεται ρητά στο Σύνταγμα, συνάγεται από τις διατάξεις του (βλ. ΣτΕ 273/2025, 1039/2025, ΕλΣ 492/2025, κ.ά.). Το περιεχόμενο της εν λόγω αρχής αναφέρεται στην άσκηση των διοικητικών αρμοδιοτήτων σύμφωνα με το κοινό περί δικαίου αίσθημα, δηλαδή με τρόπο σύμφωνο προς τα χρηστά ήθη (βλ. και Χ. Δετσαριδή, *όπ. π.*, σελ. 47, Α. Τάχο, *Ελληνικό Διοικητικό Δίκαιο*, 2008, σελ. 67, πρβλ. και άρθρο 41 του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της ΕΕ). Η χρηστή διοίκηση επιβάλλει διαφάνεια, αιτιολόγηση, ταχύτητα, συνέπεια και σεβασμό της εμπιστοσύνης του διοικουμένου. Από την αρχή της χρηστής διοίκησης

απορρέει η υποχρέωση της Διοίκησης να ασκεί έγκαιρα τις ανατιθέμενες σε αυτήν αρμοδιότητες και να συμπράττει σε ενέργειες από τις οποίες εξαρτάται η έκδοση διοικητικών πράξεων που αφορούν τους πολίτες όπως και η ικανοποίηση εν γένει εννόμων συμφερόντων τους (πρβλ. ΣτΕ 1378/2008, 2758/2015, 92/2016, 1376/2018, 2607/2018, 562/2019, ΜΔΠρΛαμ 121/2018, Α. Γέροντα, όπ. π., βλ. και Α. Μακρυδημήτρη/Επ. Σπηλιωτόπουλο, Δημόσια Διοίκηση στην Ελλάδα, 2001, σελ. 200 επ.).

Περαιτέρω, το άρθρο 103 του Συντάγματος καθορίζει τη θέση των δημοσίων υπαλλήλων ως φορέων της κρατικής λειτουργίας. Η αμεροληψία, η πολιτική ουδετερότητα και η υπηρεσιακή ευθύνη αποτελούν θεμέλια της συνταγματικής λειτουργίας της Διοίκησης. Η πειθαρχική ευθύνη των υπαλλήλων δεν είναι τιμωρητικός μηχανισμός, αλλά εγγύηση ορθής λειτουργίας της διοικητικής μηχανής, που οφείλει να τελεί υπό το πρίσμα της αναλογικότητας και των πραγματικών συνθηκών υπηρεσίας.

Τέλος, σύμφωνα με την αρχή της αποτελεσματικότητας, η διοικητική δράση πρέπει να εκδηλώνεται έγκυρα, να έχει ποιοτικό περιεχόμενο και να εξελίσσεται σε επίκαιρο χρόνο, ώστε να διασφαλίζεται, αφενός, η πραγματική άσκηση των δικαιωμάτων του πολίτη και, αφετέρου, το δημόσιο συμφέρον, επιβάλλοντας, μεταξύ άλλων, την οργάνωση των δημοσίων υπηρεσιών κατά τρόπο που να παρέχονται εγγυήσεις για την κατάρτιση και έκδοση διοικητικών πράξεων με στέρεα αιτιολογικά ερείσματα του διατακτικού. Η ορθολογική οργανωτική διάρθρωση των δημοσίων υπηρεσιών συνίσταται, αφενός, στην καθιέρωση των αναγκαίων και κατάλληλων οργανικών μονάδων που ασκούν με επάρκεια τις ανατιθέμενες σε αυτές από τον Νομοθέτη αρμοδιότητες και, αφετέρου, στη στελέχωσή τους με προσωπικό εξοπλισμένο με τα απαραίτητα προσόντα για την επιτέλεση του οριζόμενου έργου. Έτσι, η οργανωτική διάρθρωση των δημοσίων υπηρεσιών αναδεικνύεται σε πρωταρχικό παράγοντα ομαλής και εύρυθμης παραγωγής διοικητικών πράξεων που ανταποκρίνεται στις προδιαγραφές μιας αποτελεσματικής Διοίκησης (βλ. Μ. Πικραμένο, Η αιτιολογία των διοικητικών πράξεων και ο ακυρωτικός δικαστικός έλεγχος, 2024, σελ. 11).

Συνολικά, η συμφωνία της λειτουργίας της Διοίκησης προς τις συνταγματικές επιταγές δεν είναι στατική κατάσταση, αλλά διαρκής διαδικασία συμμόρφωσης προς ένα σύνολο αρχών που εξασφαλίζουν ότι η δημόσια εξουσία ασκείται με σεβασμό προς τον πολίτη, με ορθολογικότητα και με θεσμική ευθύνη. Η Διοίκηση, ως ζωντανός οργανισμός του κράτους δικαίου, οφείλει να ενσωματώνει καθημερινά αυτές τις αρχές στη δράση της, ώστε να παραμένει όχι μόνο νόμιμη, αλλά και συνταγματικά εύρυθμη.

Εξ άλλου, η σύγχρονη δημόσια διοίκηση δεν λειτουργεί πλέον ως ένας κλειστός, ιεραρχικός μηχανισμός που επιβάλλει μονομερώς την κρατική βούληση. Το συνταγματικό πλαίσιο και οι αρχές του κράτους δικαίου έχουν μετασηματίσει τη σχέση Κράτους – πολίτη σε μια σχέση συνεργασίας, εμπιστοσύνης και λογοδοσίας. Ο πολίτης δεν είναι παθητικός αποδέκτης υπηρεσιών, αλλά ενεργός συμμετέχων, ελεγκτής και συχνά συνδιαμορφωτής της δημόσιας πολιτικής.

Οι διεθνείς οργανισμοί, όπως ο ΟΟΣΑ και η πρωτοβουλία SIGMA, έχουν κωδικοποιήσει ένα σύνολο αρχών που αποτυπώνουν τις αξίες και τη συμπεριφορά που αναμένουν οι πολίτες από μια σύγχρονη, αποτελεσματική και δημοκρατική δημόσια διοίκηση. Οι αρχές αυτές, οι οποίες ανανεώθηκαν το 2023, ώστε να ανταποκρίνονται στις νέες προκλήσεις («ψηφιακός μετασηματισμός», «ανθεκτικότητα σε κρίσεις», «πράσινη διακυβέρνηση») συγκροτούν ένα συνεκτικό πλαίσιο που προάγει τη νομιμότητα, την αποτελεσματικότητα, την ποιότητα των υπηρεσιών, την ακεραιότητα, τη διαφάνεια και τη λογοδοσία (<https://reforms-investments.ec.europa.eu/system/files/2023-02/Day%201%20-%20Revised%20Principles%20of%20Public%20Administration.pdf>). Η ενσωμάτωση αρχών, όπως η λογοδοσία, η συμμετοχή, η αποτελεσματικότητα και η ακεραιότητα, αποτελεί αναγκαίο μετασηματισμό, καθ' όσον η ποιότητα της Δημόσιας Διοίκησης αντανακλά την ποιότητα της δημοκρατίας: η διαφάνεια ενισχύει την εμπιστοσύνη, η λογοδοσία περιορίζει την αυθαιρεσία, η συμμετοχή ενδυναμώνει τον πολίτη και η αποτελεσματικότητα βελτιώνει την καθημερινότητα. Έτσι, η Διοίκηση καθίσταται όχι μόνο μηχανισμός εφαρμογής πολιτικής, αλλά και θεσμικός εγγυητής δικαιωμάτων, φορέας κοινωνικής συνοχής και μοχλός βιώσιμης ανάπτυξης.

Γ. Επισημαίνεται ότι επί του παρόντος νομοσχεδίου γνωμοδότησε σχετικώς η Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή της Ελλάδος, σύμφωνα με το άρθρο 82 παρ. 3 του Συντάγματος, με την από Μαρτίου 2026 Γνώμη και τις επί αυτής διαλαμβανόμενες παρατηρήσεις.

II. Παρατηρήσεις επί του Πίνακα Περιεχομένων και των τίτλων των επί μέρους άρθρων

α. Στον τίτλο του άρθρου 4, τόσο στον Πίνακα Περιεχομένων, όσο και στο κυρίως σώμα του νομοσχεδίου, θα μπορούσε, για λόγους πληρότητας και ομοιομορφίας προς άλλους τίτλους του νομοσχεδίου, να προστεθεί στο τέλος η αναφορά «Εξουσιοδοτικές διατάξεις», δοθέντος ότι στο ως άνω άρθρο περιλαμβάνονται, πλέον των λοιπών ρυθμίσεων, σχετικές εξουσιοδοτικές διατάξεις.

6. Στον τίτλο του άρθρου 8, τόσο στον Πίνακα Περιεχομένων όσο και στο κυρίως σώμα του νομοσχεδίου, η εκ παραδρομής αναφορά στον «ν. 4975/2021» πρέπει να διορθωθεί στο ορθό «ν. 4795/2021».

γ. Ο τίτλος του Κεφαλαίου Δ' («Μη άσκηση και παραίτηση του Δημοσίου από ένδικα μέσα και βοηθήματα»), στον Πίνακα Περιεχομένων, πρέπει, προς εναρμόνιση με τον αντίστοιχο τίτλο στο κυρίως σώμα του νομοσχεδίου, να αντικατασταθεί, ως εξής: «Μη άσκηση και παραίτηση των φορέων Κεντρικής Διοίκησης από ένδικα μέσα και βοηθήματα».

III. Παρατηρήσεις επί των άρθρων

1. Επί του άρθρου 2

Εν προκειμένω, παρουσιάζεται συνοπτικά το αντικείμενο των διατάξεων του νομοσχεδίου, και, μεταξύ άλλων, αναφέρεται ότι «[αντικείμενο του παρόντος είναι (...) β) η αντικατάσταση των δικαιολογητικών με υπεύθυνη δήλωση (...), δ) η υποχρεωτική ανάρτηση εγκ[ύ]κλ[ι]ων οδηγιών ανά θεματική ενότητα, ε) η ψηφιακή ενημέρωση των ωραρίων λειτουργίας των φορέων του Δημοσίου».

Επισημαίνεται ότι, προκειμένου οι εν λόγω αναφορές να μην είναι αόριστες, θα μπορούσαν να συμπληρωθούν, ως εξής: «β) η αντικατάσταση με υπεύθυνη δήλωση του ενδιαφερομένου των δικαιολογητικών εγγράφων που απαιτούνται στο πλαίσιο εξέτασης αίτησής του προς τη Διοίκηση (...), δ) η υποχρεωτική ανάρτηση των εγκύκλιων οδηγιών των δημόσιων υπηρεσιών, ανά θεματική ενότητα, ε) η ψηφιακή ενημέρωση του κοινού ως προς το ωράριο λειτουργίας των φορέων του Δημοσίου».

2. Επί των άρθρων 3 και 10

Οι όροι «συστήνεται» και «συστήνονται», που απαντούν στα άρθρα αυτά, θα μπορούσαν να αντικατασταθούν από τους από μακρού χρόνου χρησιμοποιούμενους όρους «συνιστάται» και «συνιστώνται», αντίστοιχα.

3. Επί του άρθρου 4

Με το προτεινόμενο άρθρο 4 επιδιώκεται διεύρυνση του θεσμού των πιστοποιημένων επαγγελματιών, μέσω της προσθήκης νέου άρθρου 3Α στον Κώδικα Διοικητικής Διαδικασίας.

Ήδη με τις διατάξεις των άρθρων 255 και 257 του ν. 4798/2021, προβλέφθηκε η δυνατότητα να συμπράττουν πιστοποιημένοι επαγγελματίες στη διαδικασία απονομής συνταξιοδοτικών παροχών (κύριων συντάξεων και επικουρικών συντάξεων) από τον Ηλεκτρονικό Εθνικό Φορέα Κοινωνικής Ασφάλισης (ε-ΕΦΚΑ).

Παρατηρείται, κατ' αρχάς, ότι η Ολομέλεια του Συμβουλίου της Επικρατείας, με την απόφαση 750/2023, έκρινε ότι η συμμετοχή πιστοποιημένων ιδιωτών επαγγελματιών στη σύνταξη εγγράφων με αποδεικτική ισχύ στο πλαίσιο διοικητικών διαδικασιών, όπως αυτές του ε-ΕΦΚΑ, δεν παραβιάζει το Σύμβαμα, καθ' όσον, ιδίως:

(α) με τις ανωτέρω διατάξεις του ν. 4798/2021 και της προσβαλλόμενης υπουργικής απόφασης δεν μεταβάλλεται ο φορέας παροχής κοινωνικής ασφάλισης, δοθέντος ότι οι απονεμόμενες με το άρθρο 255 παρ. 1 περ. β' του ν. 4798/2021 στους πιστοποιημένους επαγγελματίες αρμοδιότητες ασκούνται εντός του ε-ΕΦΚΑ, ο οποίος αποτελεί νομικό πρόσωπο δημοσίου δικαίου,

(β) οι πιστοποιημένοι επαγγελματίες (δικηγόροι και λογιστές), οι οποίοι εγγράφονται σε τηρούμενο και εποπτευόμενο από τον ε-ΕΦΚΑ μητρώο, κατόπιν επιτυχούς περάτωσης σεμιναρίου επιμόρφωσης και, ακολούθως, επιτυχούς συμμετοχής τους σε εξετάσεις επί θεματικών ενοτήτων που αντιστοιχούν στα σχέδια αποφάσεων και στις αποφάσεις που καλούνται να συντάξουν, διαθέτουν τα αναγκαία προσόντα και την κατάλληλη εξειδίκευση και εμπειρογνωμοσύνη για την άσκηση των ανωτέρω αρμοδιοτήτων τους, υπέχουν δε αυξημένη ευθύνη ακόμα και μετά την περάτωση του έργου τους,

(γ) η ανάθεση των εν λόγω αρμοδιοτήτων στους πιστοποιημένους επαγγελματίες, οι οποίες κατατείνουν στην έκδοση πράξεων απονομής σύνταξης του ε-ΕΦΚΑ, και, επομένως, στη διασφάλιση στους συνταξιούχους παροχών που επιτρέπουν την αξιοπρεπή διαβίωσή τους, αποσκοπεί στην επιτάχυνση της απονομής συντάξεων και στην ενίσχυση του συστήματος απονομής συντάξεων του ανωτέρω Φορέα μέχρι την πλήρη ψηφιοποίησή του, έχει δηλαδή προσωρινό χαρακτήρα,

(δ) οι πράξεις απονομής σύνταξης, ως πράξεις του ε-ΕΦΚΑ, υπόκεινται, καταρχήν, στις προβλεπόμενες κατά την κείμενη νομοθεσία διοικητικές (ενδικοφανείς) προσφυγές ενώπιον των αρμοδίων οργάνων, το αυτό δε ισχύει και ως προς τις προσυνταξιοδοτικές βεβαιώσεις,

(ε) προβλέπεται η διενέργεια, αφενός, υποχρεωτικού δειγματοληπτικού ελέγχου και, αφετέρου, ελέγχου κατά την κρίση της υπηρεσίας των πράξεων απονομής σύνταξης, καθώς και η ανάκληση ή η μεταρρύθμισή τους, εφόσον διαπιστωθεί ότι οι βεβαιώσεις ή τα σχέδια αποφάσεων βάσει των οποίων χορηγήθηκε η σύνταξη είναι εσφαλμένα ή ελλιπή,

(στ) οι ασφαλισμένοι δεν στερούνται δικαστικής προστασίας, δεδομένου ότι οι πράξεις απονομής σύνταξης, όπως, άλλωστε, και οι πράξεις τυχόν ανάκλησης ή μεταρρύθμισής τους, υπόκεινται, ως ατομικές διοικητικές πράξεις, σε προσφυγή ουσίας ενώπιον των τακτικών διοικητικών δικαστηρίων.

Αλλωστε, οι διατάξεις του ν. 4798/2021, οι οποίες ορίζουν ότι οι βεβαιώσεις και τα σχέδια που συντάσσουν οι πιστοποιημένοι επαγγελματίες καθώς και οι δυνάμενες να εκδοθούν από αυτούς συνταξιοδοτικές βεβαιώσεις παράγουν πλήρη απόδειξη ως προς τα στοιχεία που περιέχονται σε αυτές, δεν αποκλείουν τον έλεγχο της ορθότητας των διοικητικών πράξεων που θα εκδοθούν βάσει των ανωτέρω βεβαιώσεων και σχεδίων, και

(ζ) η έκδοση πράξεων απονομής σύνταξης με τη σύμπραξη πιστοποιημένου επαγγελματία εναπόκειται, πάντως, στη διακριτική ευχέρεια του ασφαλισμένου.

Εξ άλλου, η προτεινόμενη ρύθμιση, κατά το πρότυπο των διατάξεων των ως άνω άρθρων του ν. 4798/2021, διευρύνει μεν τον θεσμό των πιστοποιημένων επαγγελματιών, επιτρέποντας την έκδοση από ιδιώτες βεβαιώσεων, εκθέσεων, σχεδίων αποφάσεων και άλλων εγγράφων με πλήρη αποδεικτική ισχύ ενώπιον των φορέων που τους έχουν πιστοποιήσει, δεν ρυθμίζει, όμως, λεπτομερώς, όπως ρυθμίζουν οι ως άνω διατάξεις του ν. 4798/2021, ειδικότερα ζητήματα εφαρμογής του θεσμού και, ιδίως, τις κατηγορίες επαγγελματιών που δύνανται να πιστοποιηθούν, τα αναγκαία προσόντα τους, τις αρμοδιότητες τους, το περιεχόμενο των πράξεων και των βεβαιώσεων που εκδίδουν, τη διαδικασία ανάθεσης του έργου σε αυτούς, καθώς και ζητήματα ευθύνης τους, τα οποία παραπέμπονται στην κατ' εξουσιοδότηση της παρ. 5 απόφαση του αρμόδιου Υπουργού.

Ως εκ τούτου, προβληματισμός γεννάται ως προς το αν τα εν λόγω ζητήματα και, ιδίως, το είδος των κατηγοριών των επαγγελματιών που θα πιστοποιούνται, το είδος των διοικητικών πράξεων που θα εκδίδονται υπό την εν λόγω διαδικασία, το νομικό πλαίσιο των επιβαλλόμενων κυρώσεων, η συνδρομή τυχόν ασυμβιβάστων, καθώς και άλλα κρίσιμα για την οριοθέτηση του θεσμού ζητήματα αφορούν ειδικότερα θέματα ή θέματα με τοπικό ενδιαφέρον ή με χαρακτήρα τεχνικό ή λεπτομερειακό, τα οποία δύνανται να καθορισθούν με υπουργική απόφαση.

Και αυτό, καθότι, κατά την έννοια του άρθρου 43 παρ. 2 εδάφιο β' του Συντάγματος, επιτρέπεται να ορισθούν, με ειδική και ορισμένη εξουσιοδότηση, ως φορείς άσκησης κανονιστικής αρμοδιότητας, εκτός από τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας, και άλλα όργανα της διοίκησης, εφόσον πρόκειται για «ειδικότερα θέματα ή θέματα με τοπικό ενδιαφέρον ή ε χαρακτηριστικά τεχνικό ή λεπτομερειακό». Επισημαίνεται, εξ άλλου, ότι η ευρύτητα της εξουσιοδότησης, της οποίας το περιεχόμενο είναι ορισμένο, ουδόλως επηρεάζει το κύρος της (βλ. ΣτΕ Ολομ. 1210/2010, 941/2008, 2304/1995 κ.ά.). «Ως ειδικότερα θέματα θεωρούνται εκείνα τα οποία αποτελούν, κατά το περιεχόμενό τους και σε σχέση προς την ουσιαστική ρύθμιση που περιέχεται στο νομοθε-

τικό κείμενο, μερικότερη περίπτωση ορισμένου θέματος που αποτελεί το αντικείμενο της νομοθετικής ρύθμισης. Απαιτείται, επομένως, στην περίπτωση αυτή, να περιέχει το νομοθετικό κείμενο όχι απλώς τον καθ' ύλη προσδιορισμό του αντικειμένου της εξουσιοδότησης αλλά, επί πλέον, και την ουσιαστική ρύθμισή του, έστω και σε γενικό, ορισμένο, όμως, πλαίσιο σύμφωνα προς το οποίο θα ενεργήσει η Διοίκηση προκειμένου να ρυθμίσει τα μερικότερα θέματα» (βλ. ΣτΕ Ολομ. 1210/2010, 3013/2014, 775, 2150, 2148, 2090/2015, 1804/2017, κ.ά.). Το κριτήριο περί του χαρακτηρισμού ενός θέματος ως «ειδικότερου» ή μη μπορεί να είναι είτε ποσοτικό, σε σχέση με το κύριο αντικείμενο της νομοθετικής ρύθμισης, είτε ποιοτικό, συναρτώμενο προς τη σπουδαιότητα του προς ρύθμιση καταλειπόμενου ζητήματος. Εξ άλλου, «οι ανωτέρω ουσιαστικές ρυθμίσεις μπορούν να υπάρχουν τόσο στις διατάξεις του εξουσιοδοτικού νόμου όσο και σε διατάξεις άλλων νόμων σχετικών με τα θέματα που αποτελούν αντικείμενο της νομοθετικής εξουσιοδότησης» (βλ. ΣτΕ Ολομ. 1210/2010, 3404/2014, 1749/2016, 705/2020 κ.ά. Βλ., σχετικά, Κ. Μαυριά, Συναγματικό Δίκαιο, 2021, σελ. 223-224 και Α. Παντελή, Εγχειρίδιο Συναγματικού Δικαίου, 2025, αρ. 440). Ως λεπτομερειακά θεωρούνται τα ζητήματα που αφορούν «τη θέσπιση όλως δευτερευουσών και επουσιωδών ρυθμίσεων», επί κύριων και ουσιαστικών ρυθμίσεων που πρέπει να έχουν τεθεί από τον ίδιο τον νομοθέτη, τεχνικού δε χαρακτήρα είναι τα θέματα που αφορούν τη θέσπιση ρυθμίσεων για τις οποίες είναι καθ' αρχήν απαραίτητη η παρέμβαση τεχνικού οργάνου (βλ. ΣτΕ 2820/1999, 2967/1999, βλ., σχετικά Κ. Μαυριά, Συναγματικό Δίκαιο, 2021, σελ. 223-224). «Τέλος για το συναγματικό κύρος της νομοθετικής εξουσιοδοτήσεως δεν απαιτείται οπωσδήποτε να διαγράφει η ίδια ή με παραπομπή σε άλλη διάταξη νόμου βασικές αρχές και κατευθύνσεις στο πλαίσιο των οποίων οφείλει να κινηθεί η Διοίκηση κατά την κανονιστική ρύθμιση των θεμάτων» (βλ. ΣτΕ 1125/2020, Ολομ. 3404/2014, 2307/2018). Πρβλ. και την από 26.2.2026 Έκθεση της Επιστημονικής Υπηρεσίας της Βουλής επί του ν. 5282/2026, Παρατήρηση 3).

Τέλος, υπό το φως της αρχής της χρηστής διοίκησης, κατά την οποία την ευθύνη για την έκδοση της διοικητικής πράξης φέρει το εκδόν όργανο, η ρύθμιση περί έλλειψης ευθύνης των διοικητικών υπαλλήλων για τυχόν σφάλματα που περιέχονται στις βεβαιώσεις, εκθέσεις, σχέδια αποφάσεων ή σε άλλα έγγραφα των πιστοποιημένων επαγγελματιών ενδέχεται να εγείρει ζητήματα λογοδοσίας και κατανομής της ευθύνης στο πλαίσιο της διοικητικής διαδικασίας.

4. Επί του άρθρου 5

α. Παρατηρείται ότι με την προτεινόμενη ρύθμιση, μεταξύ άλλων, εισάγεται, εκ νέου, στον Κώδικα Διοικητικής Διαδικασίας, το πλαίσιο για τη δυνατότητα ικανοποίησης του συνταγματικά κατοχυρωμένου δικαιώματος των διοικουμένων για ειδική χρηματική αποζημίωσή τους εκ της μη τήρησης, από τη Διοίκηση, προθεσμιών του ν. 2690/1999 και, συγκεκριμένα, της προθεσμίας εντός της οποίας υφίσταται υποχρέωση των δημόσιων υπηρεσιών, των Ο.Τ.Α. και των Ν.Π.Δ.Δ. προς διεκπεραίωση, σύμφωνα με το άρθρο 4 ΚΔΔιαδ/σίας, υπόθεσης προσώπου για την οποία έχει υποβληθεί και παραληφθεί, με αρ. πρωτοκόλλου, αίτησή του.

Επισημαίνεται, συναφώς, ότι, σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 10, παρ. 3 του Συντάγματος, «[η] αρμόδια υπηρεσία ή αρχή υποχρεούται να απαντά στα αιτήματα για παροχή πληροφοριών και χορήγηση εγγράφων, ιδίως πιστοποιητικών, δικαιολογητικών και βεβαιώσεων μέσα σε ορισμένη προθεσμία, όχι μεγαλύτερη των 60 ημερών, όπως νόμος ορίζει. Σε περίπτωση παρόδου άπρακτης της προθεσμίας αυτής ή παράνομης άρνησης, πέραν των άλλων τυχόν κυρώσεων και έννομων συνεπειών, καταβάλλεται και ειδική χρηματική ικανοποίηση στον αιτούντα, όπως νόμος ορίζει».

Η υπό τροποποίηση παράγραφος 5 του άρθρου 4 ΚΔΔιαδ/σίας έχει ως εξής: «5. Η υπηρεσία στην οποία υποβάλλεται η αίτηση χορηγεί στον ενδιαφερόμενο απόδειξη παραλαβής όπου περιλαμβάνονται ο οικείος αριθμός πρωτοκόλλου, η προθεσμία εντός της οποίας υφίσταται υποχρέωση προς διεκπεραίωση της υπόθεσης, καθώς και η επισήμανση ότι, σε περίπτωση υπέρβασης των χρονικών ορίων που καθορίζονται στις παραγράφους 1 και 2 του παρόντος άρθρου, παρέχεται δυνατότητα αποζημίωσης κατά τις ρυθμίσεις των παραγράφων 7 και 8 του άρθρου 5 του Ν. 1943/1991 (ΦΕΚ 50 Α΄), όπως ισχύει».

Με τις διατάξεις του άρθρου 5 παρ. 7 του ν. 1943/1991, όπως αυτές αντικαταστάθηκαν από τις διατάξεις του άρθρου 7 παρ. 1 του ν. 3242/2004, προβλέφθηκε μεν ότι, σε περίπτωση μη τήρησης εκ μέρους της Διοίκησης των προθεσμιών που ορίζονται με τις διατάξεις του Κώδικα Διοικητικής Διαδικασίας, καταβάλλεται στον αιτούντα, από τον οικείο φορέα, πλήρης αποζημίωση, αλλά η εν λόγω ρύθμιση καταργήθηκε με τις διατάξεις του άρθρου 25 παρ. 1, 5 και 6, του ν. 4210/2013 (ως προς το συνταγματικά μη θεμιτό χαρακτήρα της κατάργησης της ως άνω ρύθμισης, χωρίς αντικατάστασή της από άλλη με ισοδύναμο αποτέλεσμα, βλ. και Κ. Χρυσόγονο/Σπ. Βλαχόπουλο, Ατομικά και Κοινωνικά Δικαιώματα, 2017, σελ. 453-454).

Επισημαίνεται ότι η προτεινόμενη ρύθμιση δεν ρυθμίζει κρίσιμα ζητήματα της διαδικασίας καταβολής της κατά τα ως άνω αποζημίωσης.

6. Στην περ. β) του πέμπτου εδαφίου της υπό τροποποίηση παρ. 5 του άρθρου 4 του Κώδικα Διοικητικής Διαδικασίας, μετά από τη φράση «του κεντρικού σημείου» πρέπει να προστεθεί, για λόγους πληρότητας και ομοιομορφίας προς λοιπές σχετικές αναφορές, η αναφορά «τήρησης ιστορικών των».

γ. Ομοίως, στην περ. γ) του ως άνω πέμπτου εδαφίου, πρέπει, πριν από τη λέξη «μέσου» να προστεθεί η λέξη «ηλεκτρονικού».

5. Επί του άρθρου 8

Εισάγεται, εν προκειμένω, νέα διοικητική διαδικασία, για τη «διασφάλιση» ότι ο[ι δημόσιοι] φορ[είς] συμμορφώνονται με τις δικαστικές αποφάσεις του άρθρου 1 του ν. 3068/2002 (Α΄ 274), χωρίς να απαιτείται να ενεργοποιηθεί η διαδικασία που προβλέπεται στον ν. 3068/2002».

Επισημαίνεται συναφώς ότι, με τις διατάξεις του εκτελεστικού του άρθρου 95 παρ. 5 του Συντάγματος ν. 3068/2002, ορίσθηκε, μεταξύ άλλων, ότι, «[α]ν η αρχή που υποχρεούται σε συμμόρφωση δεν συμμορφωθεί προς την απόφαση μέσα στην ταχθείσα προθεσμία, το τριμελές συμβούλιο βεβαιώνει τη μη συμμόρφωση της διοίκησης προς τη δικαστική απόφαση και προσδιορίζει ένα χρηματικό ποσό που πρέπει να καταβληθεί στον ενδιαφερόμενο, ως κύρωση για τη μη συμμόρφωση της διοίκησης προς τη δικαστική απόφαση. Κριτήρια για τον καθορισμό του ποσού αυτού είναι η φύση και η σημασία της διαφοράς για την οποία εκδόθηκε η μη εκτελούμενη απόφαση, οι συνθήκες της μη συμμόρφωσης και οι συνέπειές της για το πρόσωπο του θιγόμενου, η χρονική της διάρκεια και ο αποτρεπτικός χαρακτήρας της κύρωσης. Εάν μετά την επιβολή της χρηματικής κύρωσης η διοίκηση εξακολουθεί να μην συμμορφώνεται προς τη δικαστική απόφαση, μπορεί μετά από επανάληψη της οριζόμενης στο άρθρο αυτό διαδικασίας να επιβληθεί από το τριμελές συμβούλιο και νέα χρηματική κύρωση» (άρθρο 3 παρ. 3 του ν. 3068/2002). «Η αρμοδιότητα για τη λήψη των προβλεπόμενων στο [ως άνω] άρθρο 3 μέτρων για τη συμμόρφωση της διοίκησης προς τις δικαστικές αποφάσεις ανατίθεται σε τριμελές συμβούλιο: α) του Ανώτατου Ειδικού Δικαστηρίου, αν πρόκειται για αποφάσεις αυτού, β) του Συμβουλίου της Επικρατείας, αν πρόκειται για αποφάσεις του δικαστηρίου αυτού, γ) του Αρείου Πάγου, αν πρόκειται για αποφάσεις των πολιτικών και ποινικών δικαστηρίων όλων των βαθμίδων και δ) του Ελεγκτικού Συνεδρίου, αν πρόκειται για αποφάσεις του δικαστηρίου αυτού. ε) των τακτικών διοικητικών δικαστηρίων και των λοιπών ειδικών δικαστηρίων, αν πρόκειται για αποφάσεις αυτών» (άρθρο 2 παρ. 1 του ν. 3068/2002).

Υπό το ανωτέρω νομοθετικό καθεστώς, τα τριμελή Συμβούλια Συμμόρφωσης επιφορτίστηκαν με το συνταγματικώς κρίσιμο έργο της διασφάλισης της συμμόρφωσης της Διοίκησης προς τις δικαστικές αποφάσεις που την αφορούν. Τα Συμβούλια αυτά οφείλουν να λαμβάνουν υπόψη τους την επιχειρηματολογία του ακυρωτικού δικαστή και να προωθούν τη διαδικασία συμμόρφωσης, με τέτοιο τρόπο, ώστε να καθίσταται δυνατή η πλήρης δικαστική προστασία του πολίτη (ως προς τις δυσλειτουργίες του εν λόγω συστήματος, πρβλ. Α. Παντελή, Εγχειρίδιο Συνταγματικού Δικαίου, όπ. π., 2025, αρ. 553).

6. Επί του άρθρου 9

α. Διά του προστιθέμενου άρθρου 24Α στον ν. 4795/2021 ορίζεται το Αυτοτελές Γραφείο Συμβούλου Ακεραιότητας ως οργανική μονάδα αρμόδια για την παραλαβή και τη διαχείριση καταγγελιών για διαφθορά ή κακοδιοίκηση των υπαλλήλων του δημόσιου τομέα.

Ο εσωτερικός έλεγχος, όπως έχει επισημανθεί από σε παλαιότερες εκθέσεις της Επιστημονικής Υπηρεσίας της Βουλής (βλ. την από 16.1.2023 Έκθεση επί του νομοσχεδίου «Πολυεπίπεδη διακυβέρνηση και διαχείριση κινδύνων στον δημόσιο τομέα» - ν. 5013/2023, και την από 13.4.2021 Έκθεση επί του νομοσχεδίου «Σύστημα Εσωτερικού Ελέγχου του Δημόσιου Τομέα, Σύμβουλος Ακεραιότητας στη δημόσια διοίκηση και άλλες διατάξεις για τη δημόσια διοίκηση και την τοπική αυτοδιοίκηση» - ν. 4795/2021), αποτελεί αναπόσπαστο μέρος του σύγχρονου μοντέλου της δημόσιας διοίκησης με στόχο την πρόληψη φαινομένων κακοδιαχείρισης και διαφθοράς, τα οποία «ως πραγματική κατάσταση, αποτελούν] ουσιαστικό παράγοντα υπονόμησης των δομών του κράτους δικαίου και (...) προσβάλλουν] (...) την ίδια τη λειτουργία της δημόσιας διοίκησης, αφού θίγουν] τον βασικό της προορισμό που είναι η προστασία και η εξυπηρέτηση του δημοσίου συμφέροντος». Τα εν λόγω φαινόμενα εισάγουν «εκτροπή από την αρχή της νομιμότητας, που οφείλει να διέπει την δημόσια διοίκηση, γεγονός που προσβάλλει τη δημοκρατική άσκηση της πολιτικής εξουσίας» (Χ. Δετσαρίδης, Η διαφθορά στη δημόσια διοίκηση και η αντιμετώπισή της - έσω του διοικητικού αυτοελέγχου, ΔιοικΔνη 2014, σελ. 289-311, βλ. και Δ. Ράικο, Δημόσια Διοίκηση και Διαφθορά. Από τη σκοπιά του Διοικητικού Δικαίου, 2006, σελ. 101 επ.). Η αποτελεσματική αντιμετώπισή τους πρέπει, μεταξύ άλλων, να βασίζεται στην «ενίσχυση των μηχανισμών διαφάνειας στη δημόσια διοίκηση (...) και [στην] προώθηση μιας κουλτούρας νομιμότητας και ακεραιότητας τόσο στον δημόσιο όσο και στον ιδιωτικό τομέα (...)» (Μ. Βενετσανοπούλου/Ν. Ράπτη-Βελή, Αντιμετώπιση της διαφθοράς σε διεθνές και ευρωπαϊκό επίπεδο. Θεσμοθέ-

τηση Εθνικού Συντονιστή στην Ελλάδα για τη διαφθορά, 2013, ΕπιθΔιοικΕπιστ 2013, σελ. 79).

Στο πλαίσιο αυτό θεσμοθετήθηκε, με τον ν. 4795/2021, Σύστημα Εσωτερικού Ελέγχου στον δημόσιο τομέα και θεσπίσθηκε η λειτουργία Μονάδων Εσωτερικού Ελέγχου όπως και ο θεσμός του Συμβούλου Ακεραιότητας στη Δημόσια Διοίκηση, με στόχο «να ενισχυθούν οι μηχανισμοί λογοδοσίας και ακεραιότητας στους φορείς του δημόσιου τομέα, συμβάλλοντας στην επίτευξη των στόχων τους βάσει των αρχών της καλής διακυβέρνησης και της χρηστής διοίκησης σύμφωνα με τα διεθνή ελεγκτικά πρότυπα και τις προβλέψεις του ν. 4622/2019» (βλ. την Αιτιολογική Έκθεση του ως άνω νόμου).

β. Στο πρώτο εδάφιο της παρ. 1 του προστιθέμενου άρθρου 24Α στον ν. 4795/2021, οι λέξεις «δημοσίου τομέα», πρέπει να αντικατασταθούν από τις λέξεις «δημόσιου τομέα».

γ. Στο πρώτο εδάφιο της παρ. 2 του προστιθέμενου άρθρου 24Α στον ν. 4795/2021, η αναφορά «στον πειθαρχικό προϊστάμενο», πρέπει να αντικατασταθεί και να τεθεί ορθώς ως «στον πειθαρχικώς προϊστάμενο».

7. Επί του άρθρου 11

Με τις διατάξεις του άρθρου 11 εισάγεται η νομική έννοια των «υποθέσεων με ιδιαίτερη κοινωνική σημασία» οι οποίες άγονται, με νομική βάση τις διατάξεις περί αστικής ευθύνης του Δημοσίου, ενώπιον της Δικαιοσύνης, και επί των οποίων έχει εκδοθεί οριστική δικαστική απόφαση.

Το περιεχόμενο του εν λόγω όρου εξειδικεύεται στην παράγραφο 2 της προτεινόμενης ρύθμισης, ως εξής: «Ως υποθέσεις με ιδιαίτερη κοινωνική σημασία δύνα[ν]ται να χαρακτηρίζονται υποθέσεις [στο πλαίσιο των οποίων], ως συνέπεια παράνομων πράξεων ή παραλείψεων οργάνων του Κράτους, ένα (1) ή περισσότερα πρόσωπα απεβίωσαν ή υπέστησαν βλάβη του σώματος ή της υγείας τους, σε περιπτώσεις: α) μείζονος φυσικής, τεχνολογικής ή ανθρωπογενούς καταστροφής, β) δυστυχήματος σε δημόσια κτήρια ή εγκαταστάσεις ή υποδομές ή σε μέσα μαζικής μεταφοράς, και γ) τρομοκρατικής επίθεσης».

Η υπαγωγή υποθέσεων στην εν λόγω κατηγορία όπως και το εύρος της εφαρμογής των δικονομικών συνεπειών της σε αυτές (δηλαδή, το αν θα καταλαμβάνει την άσκηση μόνο έκτακτων ένδικων μέσων ή και τακτικών, και την αντίστοιχη παραίτηση από ήδη ασκηθέντα τέτοια μέσα) πραγματοποιείται – κατ' εισαγωγή νέας περίπτωσης διασταύρωσης της εκτελεστικής με τη δικαστική εξουσία – με πράξη διοικητικού οργάνου («πράξη του Υπουργικού Συμβουλίου, μετά από κοινή εισήγηση του Υπουργού Εθνικής Οικονομίας και Οικονομικών και του καθ' ύλην αρμόδιου Υπουργού») – ως προς τα κριτή-

ρια χαρακτηρισμού πράξης ως κυβερνητικής, βλ. ΣτΕ 105/1981, ΣτΕ Ολομ. 2615-6/2018, ΣτΕ 22/2007, ΣτΕ 2212/2014, Επ. Σπηλιωτόπουλο, Εγχειρίδιο Διοικητικού Δικαίου, τ. 1, 2023, σελ. 114 επ.), ενεργώντας κατά διακριτική ευχέρεια.

Παρατηρείται ότι, υπό το φως των αρχών του κράτους δικαίου και, ιδίως, της ισότητας και της ασφάλειας δικαίου, δεν παρίσταται σαφές ούτε ορισμένο το πλαίσιο κριτηρίων για τον χαρακτηρισμό υπόθεσης ως έχουσας ιδιαίτερη κοινωνική σημασία, στο μέτρο που, σύμφωνα με τη διατύπωση της παραγράφου 2 της προτεινόμενης διάταξης, ως τέτοιες υποθέσεις «δύνανται» να χαρακτηρίζονται υποθέσεις με τα σε αυτή αναφερόμενα χαρακτηριστικά, χωρίς, ταυτόχρονα, να καθορίζονται αντικειμενικά, πρόσφορα και συναφή κριτήρια τα οποία να δομούν και να οριοθετούν την εν λόγω κατά διακριτική ευχέρεια ασκούμενη αρμοδιότητα του Υπουργικού Συμβουλίου. Αντίστοιχα, εύλογο θα ήταν το Υπουργικό Συμβούλιο να δύναται, υπό τη συνδρομή ρητά οριζόμενων στην παράγραφο 3 κριτηρίων (όπως, ενδεχομένως, κριτηρίων που αφορούν ζητήματα έκτασης της επελθούσας βλάβης και των δυσμενών συνεπειών, αιτιώδους συνάφειας μεταξύ αυτής και της κρατικής ενέργειας, συνυπαιτιότητας, εκτίμησης ως προς τη βασιμότητα των αιτιάσεων και την πιθανότητα ευδοκίμησης των δικονομικών μέσων επίθεσης και άμυνας, δημοσιονομικής εκτίμησης, κ.λπ.), να εντάσσει υπόθεση φέρουσα τα χαρακτηριστικά της παραγράφου 2 στην κατηγορία των υποθέσεων με ιδιαίτερη κοινωνική σημασία, αφού, ευνοήτως, προβεί πρώτα στην ερμηνευτική εξειδίκευση των αόριστων νομικών εννοιών που αυτή περιλαμβάνει (λ.χ., του όρου «μειζων» καταστροφή).

Παρατηρείται, εξ άλλου, ότι, ως προς την εν λόγω διαδικασία, δεν καθορίζεται πλαίσιο υποβολής αίτησης των ενδιαφερομένων, ούτε προθεσμία για έκδοση της πράξης του Υπουργικού Συμβουλίου, ούτε αποσαφήνιση της διαδικασίας για τη διοικητική και τη δικαστική προσβολή της, όπως ούτε πρόνοια για την ακολουθητέα διαδικασία σε περίπτωση ευδοκίμησης ένδικου μέσου του Δημοσίου επί των λοιπών κεφαλαίων της δικαστικής απόφασης.

Η προτεινόμενη ρύθμιση εισάγει δικονομικό κανόνα δικαίου, στο μέτρο που η, διά της έκδοσης τέτοιας πράξης, υπαγωγή υπόθεσης στην κατηγορία των «υποθέσεων με ιδιαίτερη κοινωνική σημασία» έχει τις εξής ειδικές δικονομικές συνέπειες:

- «Οι φορείς Κεντρικής Κυβέρνησης της περ. γ) της παρ. 1 του άρθρου 14 του ν. 4270/2014 (Α' 143) δεν ασκούν ένδικα μέσα κατά οριστικών αποφάσεων πολιτικών και τακτικών διοικητικών δικαστηρίων, ως προς το κεφάλαιο με το οποίο επιδικάζεται χρηματική ικανοποίηση λόγω ψυχικής οδύνης

στους ενάγοντες που αποτελούν, κατά την έννοια του άρθρου 932 του Αστικού Κώδικα (π.δ. 456/1984, Α΄ 164), μέλη της οικογένειας προσώπων που απεβίωσαν, καθώς και ως προς το κεφάλαιο με το οποίο επιδικάζεται στους ενάγοντες που υπέστησαν βλάβη υγείας, χρηματική ικανοποίηση λόγω ηθικής βλάβης ή χρηματική παροχή του άρθρου 931 του Αστικού Κώδικα» (παράγραφος 1 της προτεινόμενης ρύθμισης).

- «Οι φορείς Κεντρικής Κυβέρνησης παραιτούνται από ένδικα μέσα που έχουν ήδη ασκήσει και εμπίπτουν στην παρ. 1 και οι εκκρεμείς δίκες καταργούνται» (παράγραφος 4 της προτεινόμενης ρύθμισης).

Κατ' αντιδιαστολή, προκύπτει ότι διατηρείται, ως έχει, το δικαίωμα του, κατά τα ως άνω, ιδιώτη διαδίκου (ενάγοντος που αποτελεί, κατά την έννοια του άρθρου 932 ΑΚ, μέλος της οικογένειας προσώπου που απεβίωσε ή ενάγοντος που υπέστη βλάβη υγείας) να προσβάλλει με κάθε διαθέσιμο ένδικο μέσο την οριστική απόφαση και ως προς τα ως άνω κεφάλαιά της.

Θεσπίζεται, συνεπώς, ευνοϊκή για τον, κατά τα ως άνω, ιδιώτη διάδικο απόκλιση από την πάγια διαδικασία που διέπει τη μη άσκηση ένδικων μέσων από το Δημόσιο και την παραίτηση από αυτά. Η εν λόγω αρμοδιότητα ανήκει, σύμφωνα με το άρθρο 4 του ν. 4831/2021 «Οργανισμός του Νομικού Συμβουλίου του Κράτους (ΝΣΚ)» στην αρμοδιότητα του Νομικού Συμβουλίου του Κράτους. Την εν λόγω διαδικασία ρυθμίζει το άρθρο 6 του ν. 4831/2021 (πρβλ. και Απόφαση του Προέδρου του ΝΣΚ 611/2025, ΦΕΚ Β΄ 655), σύμφωνα με το οποίο, οι Τριμελείς Επιτροπές του Νομικού Συμβουλίου του Κράτους γνωμοδοτούν με Πρακτικό, μεταξύ άλλων, «[γ]ια τη μη άσκηση ένδικων μέσων κατά δικαστικών αποφάσεων, που έχουν εκδοθεί και την παραίτηση από ένδικα μέσα, που έχουν ασκηθεί, ανεξάρτητα από το αντικείμενο ή το ποσό της διαφοράς» (άρθρο 6 παρ. 1 του ν. 4831/2021). Οι εν λόγω Επιτροπές, εξ άλλου, αποφαινόμενες με Πράξη, χωρίς να ακολουθείται η διαδικασία εισήγησης και πρακτικού, α) (...) για τη μη άσκηση ένδικων μέσων ή την παραίτηση από ένδικα μέσα, που έχουν ασκηθεί για τις υποθέσεις [που αφορούν τις περιπτώσεις της περ. α) της παρ. 1, το οικονομικό αντικείμενο των οποίων δεν υπερβαίνει τις σαράντα χιλιάδες (40.000) ευρώ]. Εξαιρούνται οι διαφορές από περιοδικές παροχές (όπως, μισθοί, συντάξεις, επιδόματα, χρηματικές αποζημιώσεις περιοδικού χαρακτήρα), ανεξάρτητα από το ένδικο βοήθημα με το οποίο εισάγονται (προσφυγή, ευθεία αγωγή, αγωγή αποζημίωσης ή από αδικαιολόγητο πλουτισμό), πλην των περιπτώσεων, στις οποίες το κρίσιμο νομικό ζήτημα έχει επιλυθεί με απόφαση της Ολομέλειας Ανώτατου Δικαστηρίου. β) Για τη μη άσκηση ένδικων μέσων κατά αποφάσεων των τακτικών διοικητικών δικαστηρίων, εφόσον δεν μπορεί να ασκηθεί παραδεκτά, λόγω του ποσού της διαφοράς, έφεση ή αίτηση αναίρεσης και

δεν συντρέχουν λόγοι για την κατ' εξαίρεση άσκησή τους (...) ζ) Για τη μη άσκηση ένδικων μέσων κατά αποφάσεων διοικητικών δικαστηρίων, όταν έχει εκδοθεί αμετάκλητη αθωωτική απόφαση ποινικού δικαστηρίου για τον αντίδικο του Ελληνικού Δημοσίου ή του φορέα του οποίου η νομική υποστήριξη ανήκει στο Ν.Σ.Κ. και τα πραγματικά περιστατικά, στα οποία αυτή στηρίχθηκε, ταυτίζονται με αυτά για τα οποία έκρινε το διοικητικό δικαστήριο. η) Για τη μη άσκηση αγωγών ή άλλων ένδικων βοηθημάτων ή μέσων, την παραίτηση από αγωγές ή άλλα ένδικα βοηθήματα ή μέσα που ασκήθηκαν, όταν έχει εκδοθεί αμετάκλητη αθωωτική απόφαση ποινικού δικαστηρίου ή αμετάκλητο βούλευμα αποφαινόμενο να μην γίνει κατηγορία, και τα πραγματικά περιστατικά του ένδικου βοηθήματος ταυτίζονται με αυτά, στα οποία στηρίζεται η κατηγορία (...)» (άρθρο 6 παρ. 2 του ν. 4831/2021), και «[μ]ε Πράξη, που εκδίδεται με την ίδια παραπάνω διαδικασία, οι Τριμελείς Επιτροπές παραπέμπουν στο οικείο Τμήμα οποιαδήποτε υπόθεση της αρμοδιότητάς τους, αν κρίνουν ότι παρουσιάζει ιδιαίτερη σπουδαιότητα ή έχει ευρύτερες δημοσιονομικές επιπτώσεις» (άρθρο 6 παρ. 3 του ν. 4831/2021). Τέλος, Επισημειωματική Πράξη, αντί Πρακτικού ή Πράξης Τριμελούς Επιτροπής, συντάσσεται «α) Για περιπτώσεις της περ. α) της παρ. 1, όταν το οικονομικό αντικείμενο τους δεν υπερβαίνει τις πέντε χιλιάδες (5.000) ευρώ, καθώς και για τη μη άσκηση ένδικων μέσων ή την παραίτηση από ένδικα μέσα, που έχουν ασκηθεί για τις υποθέσεις αυτές. Εξαιρούνται οι διαφορές από περιοδικές παροχές (όπως μισθοί, συντάξεις, επιδόματα, χρηματικές αποζημιώσεις περιοδικού χαρακτήρα), ανεξάρτητα από το ένδικο βοήθημα με το οποίο εισάγονται (προσφυγή, ευθεία αγωγή, αγωγή αποζημίωσης ή από αδικαιολόγητο πλουτισμό), πλην των περιπτώσεων, στις οποίες το κρίσιμο νομικό ζήτημα έχει επιλυθεί με απόφαση της Ολομέλειας Ανώτατου Δικαστηρίου» (άρθρο 6 παρ. 4 του ν. 4831/2021). Σύμφωνα, εξ άλλου, με το άρθρο 27 του ως άνω νόμου, «1. Σε κάθε δικαστική ή εξώδικη υπόθεση, μετά από την ανάθεση αυτής, ο λειτουργός που τη χρεώθηκε, οφείλει να προβεί άμεσα στις αναγκαίες ενέργειες για την εξακρίβωση του πραγματικού της διαφοράς και τη συλλογή των απαραίτητων αποδεικτικών στοιχείων. Εφόσον από τα στοιχεία αυτά πιθανολογείται από τον χειριζόμενο την υπόθεση και από τον Προϊστάμενο του Γραφείου ή του Σχηματισμού της περ. θ) της παρ. 1 του άρθρου 16, κατά περίπτωση, η βασιμότητα των αξιώσεων που προβάλλονται κατά του Δημοσίου ή των λοιπών φορέων που το Ν.Σ.Κ. διεξάγει τη νομική τους υπηρεσία, κινείται, ανάλογα με τη φύση και το οικονομικό αντικείμενο της διαφοράς, η διαδικασία που προβλέπεται στα άρθρα 6 και 7 για την αναγνώριση αυτών ή για τη συμβιβαστική επίλυση της διαφοράς, ή σε περίπτωση αμφιβολίας, για τον καθορισμό τηρητέας πορείας. 2. Σε περίπτωση αιτήματος της υπηρεσίας

για άσκηση επιθετικής ενέργειας, που ο χειριζόμενος την υπόθεση και ο Προϊστάμενός του κρίνουν ότι δεν πιθανολογείται η ευδοκίμησή της, ιδίως λόγω ύπαρξης αμετάκλητης αθωωτικής απόφασης ή αμετάκλητου βουλεύματος αποφαινόμενου να μην γίνει κατηγορία της περ. η της παρ. 2 του άρθρου 6, η υπόθεση εισάγεται άμεσα, ανάλογα με τη φύση και το οικονομικό αντικείμενο της διαφοράς, ενώπιον των οργάνων που προβλέπουν τα άρθρα 6 και 7 για τη μη άσκηση του σχετικού ενδίκου βοηθήματος. Ειδικά, αν το ζητήσει ο Υπουργός Εθνικής Οικονομίας και Οικονομικών ή όποτε το κρίνει αυτό αναγκαίο ο Πρόεδρος του Ν.Σ.Κ., η υπόθεση μπορεί να εισαχθεί και ενώπιον του Ειδικού Τμήματος της παρ. 6Α του άρθρου 5. 3. Εφόσον δεν συντρέχουν οι περιπτώσεις των παρ. 1 και 2, ο λειτουργός οφείλει να προβεί σε κάθε ενδεικνυόμενη δικαστική ή εξώδικη ενέργεια ή παράσταση για την υπεράσπιση των συμφερόντων του Δημοσίου ή των λοιπών φορέων που το Ν.Σ.Κ. διεξάγει τη νομική τους υπηρεσία, και να ασκήσει, όπου ενδείκνυται, τα ένδικα μέσα και βοηθήματα μέχρι την περαίωση των υποθέσεων αυτών, τηρώντας τόσο το νομοθετικό και κανονιστικό πλαίσιο που διέπει τις υποθέσεις αυτές όσο και τις διατάξεις για τη λειτουργία του Ν.Σ.Κ.».

Στο πλαίσιο αυτό, θα μπορούσε, για λόγους ασφάλειας δικαίου, να εξετασθεί η προσθήκη σχετικής με την προτεινόμενη ρύθμισης απευθείας στον νόμο 4831/2021 (πρβλ., σχετικά, ΑΠ 634/2025, 1753/2025).

Περαιτέρω, ερωτάται, ως προς την εν λόγω ευνοϊκή ρύθμιση, κατά το δικονομικό σκέλος της, αν αυτή δύναται, βάσει της, κατά το άρθρο 2 παρ. 1 του Συντάγματος, «πρωταρχική[ς] υποχρέωση[ς] της Πολιτείας» για τον σεβασμό και την προστασία της αξίας του ανθρώπου όπως και βάσει της αρχής της ισότητας, να εφαρμόζεται και σε υποθέσεις οι οποίες έχουν ως νομική βάση τις διατάξεις περί αστικής ευθύνης του Δημοσίου για την πρόκληση, συνεπεία παράνομων πράξεων ή παραλείψεων οργάνων του κράτους, θανάτου ή βλάβης του σώματος ή της υγείας ενός ή περισσότερων προσώπων, και οι οποίες αφορούν αντίστοιχες ή παραπλήσιες περιστάσεις, είτε έχουν ευρύτερο κοινωνικό αντίκτυπο, είτε όχι.

Πέραν των, κατά τα ως άνω, δικονομικών συνεπειών, ο χαρακτηρισμός υπόθεσης ως «υπόθεσης με ιδιαίτερη κοινωνική σημασία» έχει, σύμφωνα με την προτεινόμενη ρύθμιση, και τις εξής φορολογικές και λοιπές συνέπειες:

- «Τα επιδικασθέντα ποσά της παρ. 1 είναι αφορολόγητα, ανεκχώρητα και ακατάσχετα, στα χέρια τόσο του Δημοσίου όσο και τρίτων, κατά παρέκκλιση κάθε γενικής ή ειδικής διάταξης. Τα ποσά αυτά δεν δεσμεύονται, ούτε συμπληφίζονται με βεβαιωμένες οφειλές προς τη Φορολογική Διοίκηση, το Δημόσιο, τους ασφαλιστικούς οργανισμούς ή τα πιστωτικά ιδρύματα και δεν λαμβάνονται υπόψη για τον υπολογισμό εισοδηματικών ορίων που τίθενται

για τη χορήγηση οποιασδήποτε κοινωνικής ή προνοιακής παροχής» (παράγραφος 5 εδάφ. α΄-β΄ της προτεινόμενης ρύθμισης).

- «Τα επιδικασθέντα ποσά δεν υπόκεινται στο ψηφιακό τέλος συναλλαγής του Βιβλίου Πρώτου του Κώδικα εμμέσων φόρων επί των συναλλαγών του πεδίου εφαρμογής του Κώδικα Φορολογικής Διαδικασίας, καθώς και λοιπών εμμέσων φόρων (ν. 5177/2025, Α΄ 21)» (παράγραφος 5 εδάφ. γ΄ της προτεινόμενης ρύθμισης).

Δοθέντος ότι, σύμφωνα με την Αιτιολογική Έκθεση που συνοδεύει το νομοσχέδιο (βλ. Ανάλυση Συνεπειών Ρύθμισης, σελ. 35), η «προτεινόμενη διάταξη διαμορφώνει το πλαίσιο, προκειμένου η Πολιτεία να μην ταλαιπωρεί πολίτες σε δίκες ως προς το κεφάλαιο με το οποίο επιδικάζεται χρηματική ικανοποίηση λόγω ψυχικής οδύνης στους ενάγοντες που αποτελούν (...) μέλη της οικογένειας προσώπων που απεβίωσαν, καθώς και ως προς το κεφάλαιο με το οποίο επιδικάζεται στους ενάγοντες που υπέστησαν βλάβη υγείας χρηματική ικανοποίηση λόγω ηθικής βλάβης ή χρηματική παροχή του άρθρου 931 του Αστικού Κώδικα με την άσκηση ένδικων μέσων που αφορούν το ύψος των σχετικών αποζημιώσεων (...) [και ότι] [ε]ίναι ένδειξη ελάχιστου σεβασμού στα θύματα των τραγωδιών αυτών και στους συγγενείς τους να μη ταλαιπωρούνται δικαστικά σε συνέχεια της οδύνης που έχουν υποστεί από την ίδια την τραγωδία [καθώς και ότι] [η] πρόβλεψη αυτή έρχεται ως συνέχεια ειδικών διατάξεων για τις τραγωδίες στο Μάτι, τη Μάνδρα και τα Τέμπη (...), ώστε να μην απαιτείται κάθε φορά νέα νομοθέτηση για αντίστοιχες περιπτώσεις», παρατηρείται ότι δεν προκύπτει ευκρινώς ο δικαιολογητικός λόγος βάσει του οποίου, το φορολογικό – ευνοϊκό για τους δικαιούχους των επιδικασθέντων ποσών – σκέλος της προτεινόμενης ρύθμισης εφαρμόζεται μόνον ως προς τους εν λόγω δικαιούχους, και δεν καταλαμβάνει και τα ποσά που επιδικάζονται, όχι απλώς βάσει πρωτόδικης, αλλά εν γένει και βάσει ακόμα και τελεσίδικης ή αμετάκλητης δικαστικής απόφασης, σε αντίστοιχης νομικής βάσης και βασιμότητας υποθέσεις οι οποίες έχουν ως νομική βάση τις διατάξεις περί αστικής ευθύνης του Δημοσίου για την πρόκληση, συνέπεια παράνομων πράξεων ή παραλείψεων οργάνων του κράτους, θανάτου ή βλάβης του σώματος ή της υγείας προσώπου.

8. Επί του άρθρου 13

Στην παρ. 1 του παρόντος, η αναφορά «κατά τις πρώτες εγγραφές στο Εθνικό Κτηματολόγιο» φαίνεται ότι παρέλκει, καθόσον έπεται η αναφορά «κατά τον χρόνο των πρώτων εγγραφών στο Εθνικό Κτηματολόγιο» και, ως εκ τούτου, πρέπει να απαλειφθεί.

9. Επί του άρθρου 14

Στην παρ. 1 του παρόντος, για λόγους σαφήνειας και νομοτεχνικής αρτιότητας της διάταξης, πρέπει μετά την αναφορά «περί μη προβολής δικαιωμάτων» να προστεθούν οι λέξεις «του Δημοσίου».

10. Επί του άρθρου 18

Στο τέλος της παρ. 3 του προστιθέμενου διά του παρόντος άρθρου 47Α στον Κώδικα Φορολογικής Διαδικασίας πρέπει να συμπληρωθούν τα ελλείποντα εισαγωγικά.

11. Επί του άρθρου 19

Στην παρ. 2 του παρόντος, η λέξη «ο τρόπος» θα ήταν ενδεδειγμένο να αντικατασταθεί από τη λέξη «η διαδικασία».

Αθήνα, 1η Απριλίου 2026

Οι Εισηγήτριες
Μαριάνθη Καλυβιώτου
Επιστημονική Συνεργάτις
Μαρία Αθανασοπούλου
Ειδική Επιστημονική Συνεργάτις

Ο Προϊστάμενος του Α΄ Τμήματος
Νομοτεχνικής Επεξεργασίας
Ξενοφών Παπαρρηγόπουλος
Ομότιμος Καθηγητής
του Πανεπιστημίου Πελοποννήσου

Ο Προϊστάμενος της Α΄ Διεύθυνσης
Επιστημονικών Μελετών
Αντώνης Παντελής
Ομότιμος Καθηγητής
της Νομικής Σχολής
του Πανεπιστημίου Αθηνών

Ο Πρόεδρος του Επιστημονικού Συμβουλίου
Κώστας Μαυριάς
Ομότιμος Καθηγητής της Νομικής Σχολής του Πανεπιστημίου Αθηνών